

DUNYO AHOLISINING STATISTIK O'SISH TAHLILI

Jo'rayev Davronbek Odil o'g'li
Guliston davlat universiteti talabasi

Bozorboyev Bektemir Nurquvvat o'g'li
Guliston davlat universiteti talabasi

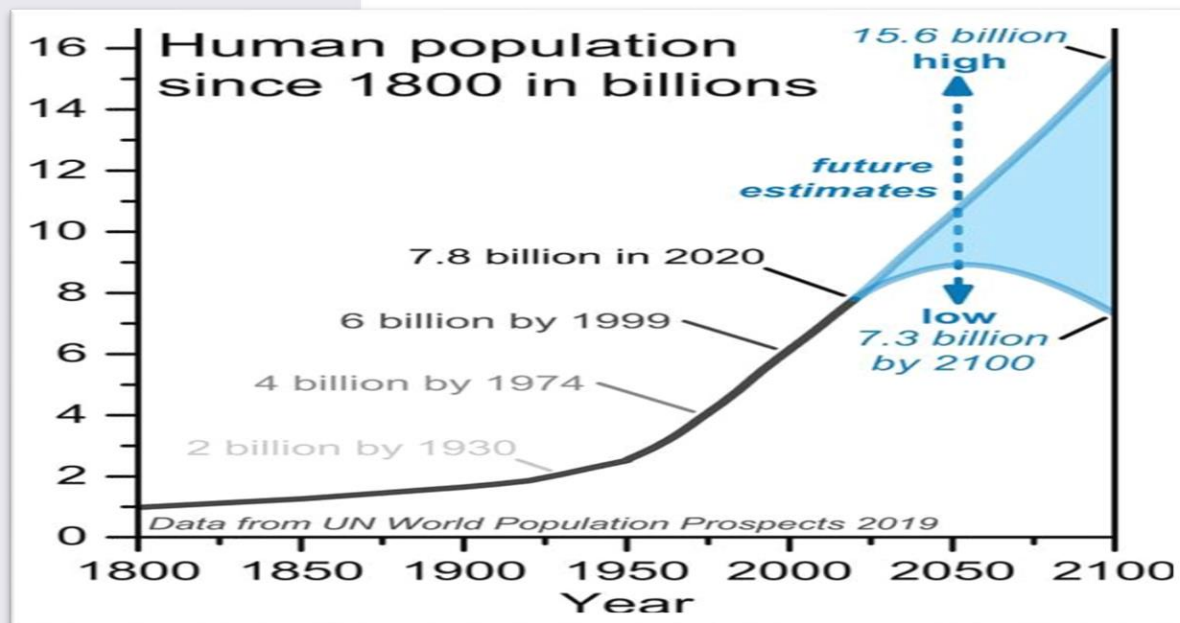
Abstract: Tezis materiallari dunyo aholisining ya'ni odamlar sonining ko'payishi haqida. Dunyo aholisining statistik o'sish tahlili yiliga 1.1% ya'ni 8.3 mln kishini tashkil qiladi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining prognozlariga ko'ra aholi soni shu yo'sinda davom etaversa 2030-yilga kelib dunyo aholisining soni 9.8mlrd kishini tashkil qiladi ekan. Dunyo aholisining soni 1963-yilda juda ham o'sish surati pasaygan. Lekin 21-asr ga kelib bu ko'rsatkich 2.2% ya'ni cho'qqisiga chiqqan.

Kalit so'zlar: Statistik o'sish, Statistik tahlil, Prognoz, Statistik Pasayish, Statistik ko'rsatkich, Statistikani yillar kesimida tahlili.

Kirish. Dunyo aholisining statistik o'sishi bu-ma'lum vaqt oralig'ida aholi soni davlatlararo hisoblanishi orqali amalga oshiriladi. Hamma davlatlardagi aholi soni hisoblab chiqiladi va shu yo'sinda aholi bir yilda yoki bir chorakda qancha aholi tug'ilganligi va qancha aholi olamda o'tganligi haqidagi statistik ma'lumotlar paydo bo'ladi. Dunyo aholisining o'sib borishi ham global muammodir chunki tug'ilishlar sonining o'lim soniga nisbatan ko'pligi. Bu esa iste'molchilarning ortishi bilan bir qatorda inson taraqqiyotida foydalaniladigan resurslar soning yetarlicha ta'minlab bera olmasligini ko'rsatib qo'yadi. Aholisi eng ko'p bo'lgan Xitoyda hozirda turli xil chora tadbirlar qo'llanilmoqda. Chunonchi bir oilaga bir farzand lekin shunda ham yiliga Xitoy aholisi 8,9 millionga ko'paymoqda. Bu holatni yaxshilash va aholi o'sishini o'rtacha olib borish va yosh qatlam aholi uchun resurslarni yetkaza berish bo'yicha turli xil ilmiy texnik ishlar olib borilmoqda. Bularga misol qilib kichik yelardan oqilona foydalanish, issiqxonalar qurish, qishloq xo'jaligini ekstensiv xo'jalikdan intensiv xo'jaliklarni joriy qilish bo'yicha qator ishlar olib borilmoqda. Undan tashqari qishloq xo'laligini tomchilatib sug'orish ham yo'lga qo'yilgan. Bu esa kelgusida yoshlar ham bu ne'matdan to'la to'kis foydalanishiga imkoniyatlar yaratmoqda. O'zi dunyo aholisi tushunchasi ma'lum bir vaqtda yerda yashovchi barcha odamlar sonining umumiy yig'indisi hisoblanadi. Dunyo aholisi statistik ma'lumotlarga ko'ra eng ko'p aholisi bo'yicha birinchi o'rinda Hindiston aholisi soni 1.423.761000 kishini tashkil qiladi. Ikkinchi o'rinda esa Xitoy aholi soni 1.412.600000. Uchinchi o'rinda AQSH 333.341174. To'rtinchi o'rinda Indoneziya 275.773800. Beshinchi o'rinda Pokiston 222.488994. Oltinchi o'rinda esa Nigeriya 216.746934. Yettinchi o'rinda Braziliya 215.407834 kishini tashkil qiladi. Bu dunyo bo'yicha aholisi eng ko'p bo'lgan yettilik davlatlardir.

Tahlil va natija

Dunyo aholisi Qora o'lim tugaganidan beri, taxminan 1350-yillardan beri doimiy ravishda o'sib bordi. G'arb dunyosida sanoat inqilobi davrida aholi tez o'sishni boshladi.

1-rasm. Dunyo aholisining yillar davomidagi o'sib borish tahlili.

Dunyo aholisining eng sezilarli o'sishi 1950-yillardan boshlab, asosan tibbiyotning rivojlanishi va qishloq xo'jaligi mahsuldorligining oshishi hisobiga sodir bo'ldi. Insonning oziq-ovqat yetishtirish qobiliyatiga keskin ta'siri tufayli, ixtirochilaridan biri, nemis kimyogari Fritz Haber sharafiga nomlangan Haber jarayoni „aholi portlashining detonatori“ bo'lib, dunyo aholisini 1900-yildan 2019-yil noyabriga kelib 7,7 mlrdga o'stirishga, ya'ni 1,6 milliard ko'paytirishga imkon berdi.(1-rasm)

Fritz Heber farazlari

„Aholining zamonaviy yuksalishi“ning ba'zi sabablari, ayniqsa, ingliz sog'liqni saqlash olimi Fritz Heber tomonidan o'rganilgan. Heber o'z nashrlarida aholining o'sishi haqidagi to'rtta nazariyaga qarshi chiqdi:Jumladan

1. Heber ta'kidlashicha, G'arb aholisining o'sishi, ayniqsa 19-asrda o'sib borishi tug'ilishning o'sishi bilan emas, balki asosan o'lim darajasining, xususan, bolalar o'limining kamayishi va chaqaloqlar o'limi bilan bog'liq.

2. O'lim darajasining pasayishi asosan turmush darajasining ko'tarilishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin, buning natijasida Heber oziqlanish holatini yaxshilashga katta e'tibor beradi.

3. Uning eng munozarali g'oyasi va eng bahsli g'oyasida Heber sog'liqni saqlash choralari, jumladan, sanitariya islohotlari, emlash va karantin samaradorligini shubha ostiga qo'ygan edi.

4. Uning nashri „Heber thesis“ atrofida qo‘zg‘atgan ba‘zan shiddatli tortishuvlar Heber nafaqat XX asr o‘rtalariga qadar, balki XXI asrgacha shifobaxsh tibbiyot choralari o‘lim darajasini pasaytirishda unchalik katta rol o‘ynamaganligi haqidagi muhimroq va shubhasiz daliliga soya solib qo‘ydi. Heberning asosiy firklari shundan iboratdir. dunyo bo‘yicha jonli statistika qo‘mitasi habariga ko‘ra hozirgi dunyo aholisining soni 2023-yil 28-oktabr soat 00:59 dunyo aholisining soni 8,069,247,400 kishini tashkil etmoqda.

Xulosa:

Dunyo aholisining statistik o‘rish tahlili mavzusining mohiyati shundan iboratki hozirgi kunda bu global muammo bo‘lib kelmoqda .Aholi soni yuqori bo‘lsa ham kamayib ketsa ham bo‘lmaydi shuning uchun hozirda qator ishlar olib borilmoqda. Bu mavzuning dolzarbligini ham shunda .Agar biz berilayotgan resurslardan to‘laligicha foydalanadigan bo‘lsak kelajak avlod esa bundan mustasno bo‘ladi. Shuning uchun ham dunyo davlatlari bu bo‘yicha cheklovlar qo‘ymoqda .Shuni ta‘kidlab o‘tish kerakki aholi ko‘paygani bilan yer kattalashgani yo‘q. Tug‘ulishlar soni baribir yuqoriligicha qolmoqda. Insonni qornini bir marta to‘ydirish uchun unga baliq ber .Agar uni bir umr to‘ydirmoqchi bo‘lsang unga baliq tutishni o‘rgat(Konfutsiy).

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Dunyo_aholisi2.
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Statistika>
3. „Monthly Statidtical Bulletin – Bangladesh“. 2022-05-12-10-4255414488d843db66462b5410cb439c22.pdf. Bangladesh Bureau of Statistics (fevral 2022). 8-iyun 2022-yilda asl nusxadan [arxivlandi](#). Qaraldi: 8-iyun 2022-yil.
4. ↑*Times, The Moscow* „Russia Reports 147M Population in 2021“ (en). *Moscow Times* (30-may 2022-yil). Qaraldi: 2-iyun 2022-yil
5. „Mexico Population | Moody’s Analytics“. *Economy.com*. Qaraldi: 2-iyun 2022-yil
6. Akbarova, N., & Azamatov, Z. (2023). Deformation measurement by digital holographic interferometry. In E3S Web of Conferences (Vol. 434, p. 01039). EDP Sciences.
7. Xolmanova, Z. (2020). Kompyuter lingvistikasi. Nodirabegim:.-Toshkent, 247.
8. stat.uz,2-<https://uz.m>,3-<https://ebook>,4-dunyo mamlakatlari statistikasi